EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

Asia: HE 170/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkiseen keskusteluun osallistuvien henkilöiden suojelemisesta rajat ylittäviltä häirintäkanteilta

Lausunnon antaja: väitöskirjatutkija (Helsingin yliopisto), OTM VT Samuli Kulmala

Lakivaliokunta on 21.11.2025 sähköpostitse pyytänyt minua kuultavaksi lakivaliokunnan kokoukseen sekä kirjallista lausuntoa yllä mainitusta hallituksen esityksestä.

Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Pidän lakiehdotuksessa esitettyjä ratkaisuja monilta osin kannatettavana. Keskityn lausunnossani arvioimaan tarkemmin seuraavia kysymyksiä:

1) lakiehdotuksessa sen soveltamisala rajataan rajat ylittäviin dispositiivisiin riita-asioihin,

2) direktiivin 6 artiklan nopeutettu menettely sekä 11 artiklan edellyttämä ilmeisen perusteettomien kanteiden hylkääminen varhaisessa vaiheessa toteutetaan viittauksella oikeudenkäymiskaaren (OK) 5:6.2:iin,

3) direktiivin 12 artiklan edellyttämän todistustaakkasäännöksen ei katsota aiheuttavan tarvetta kansallisen lainsäädännön muutoksiin

4) direktiivin 15 artikla toteutetaan ottamalla lakiin säännökset häirintäkannemaksusta.

1. Lain soveltamisala

Lakiehdotus on rajattu koskemaan vain *rajat ylittäviä dispositiivisia riita-asioita*.[1] Soveltamisalan rajaukseen kiinnitettiin huomiota työryhmämietinnöstä annetussa lausuntopalautteessa.[2] Direktiivissä säädetään vähimmäisvaatimukset SLAPP-kanteita vastaan tarjottavalle oikeussuojalle, mutta jäsenvaltioilla on mahdollisuus tarjota laajempaa suojaa. Hallituksen esityksessä todetaan:

> Vaihtoehtoisena tapana panna direktiivi täytäntöön olisi säätää suojakeinoista myös puhtaasti kansallisia SLAPP-kanteita varten. Tällöin tarvittavat lainsäädäntömuutokset voitaisiin tehdä oikeudenkäymiskaareen. Oikeusministeriön tiedossa ei kuitenkaan ole, että SLAPP-kanteita olisi Suomessa juurikaan esiintynyt. Tämä johtuu osaksi siitä, että prosessilainsäädännössä on nykyäänkin tehokkaita oikeussuojakeinoja. Lisäksi suuri valtaosa Euroopassa vireillepannuista SLAPP-kanteita olisi Suomessa rikosasioita, joihin direktiivin oikeussuojakeinot eivät kovin hyvin sovellu. Yleinen kaikkien riita-asioiden menettelysääntöjen muuttaminen olisi siksi tarpeetonta ja omiaan lähinnä monimutkaistamaan menettelysäännöstöä.[3]

Hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että lain soveltamisalaan kuuluvia kanteita ei ole tiettävästi nostettu Suomessa. Lakiehdotuksen vaikutukset arvioidaan vähäisiksi.[4] Tämä voi pitää paikkaansa, mutta toisaalta SLAPP-ilmiöön ei ole kiinnitetty Suomessa aiemmin erityistä huomiota. On mahdollista, että näitä tapauksia ei ole tunnistettu. On kuitenkin niin, että direktiivin rajoittuminen rajat ylittäviin tapauksiin johtuu osaksi

[1] 2 §: Tätä lakia sovelletaan siviili- ja kauppaoikeudellisissa riita-asioissa, joilla on rajat ylittäviä vaikutuksia ja jotka perustuvat osallistumiseen julkiseen keskusteluun. Tätä lakia ei sovelleta rikosasioissa eikä syyteasian yhteydessä käsiteltävän rikoksesta johtuvan yksityisoikeudellisen vaatimuksen käsittelyssä.
Jollei tässä laissa toisin säädetä, noudatetaan 1 momentissa tarkoitettujen asioiden käsittelyssä ja muutoksenhaussa sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, oikeudenkäymiskaaren säännöksiä.
[2] HE 170/2025 s. 31–32.
[3] HE 170/2025 s. 27.
[4] HE 170/2025 s. 25.

EU:n toimivallasta. Direktiivin perusteluja koskevan osan mukaan ehdotuksen oikeusperusta on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 81 artiklan 2 kohta, joka on säännönmukainen oikeusperusta vaikutuksiltaan rajat ylittävissä yksityisoikeudellisissa asioissa. Direktiivi ei voi edellyttää lainsäädäntömuutoksia tapauksiin, joissa ei ole rajat ylittäviä piirteitä, jolloin kyseinen rajaus ei liene ollut direktiivin laatijoiden kannanotto, että SLAPP-ongelma koskee yksinomaan rajat ylittäviä tapauksia. Soveltamisalarajoitus tulee vähentämään lain sovellettavuutta huomattavasti.

2. Kanteen hylkääminen varhaisessa vaiheessa

2.1 SLAPP-lainsäädännön yleisidea

SLAPP-kanteiden pääasiallisena tavoitteena ei ole välttämättä menestyä oikeudenkäynnissä, eikä niiden tarvitse edetä oikeudenkäynnin pääkäsittelyyn asti saavuttaakseen kantajan tavoitteleman päämäärään. Niillä voidaan pyrkiä pelottelemaan vastaajaksi haastettua tahoa. Tavoiteltu pelotevaikutus voidaan saavuttaa jo haastehakemuksen jättämisellä tai sillä uhkaamisella. Varsinkin yksityishenkilölle henkilökohtaisen korvausvastuun riski – vaikka se olisi epätodennäköinen – voi aiheuttaa huomattavaa henkistä rasitetta. Kanteen nostamisella voidaan samalla lähettää laajempi viesti mahdollisille muille kriitikoille. Tavoitteena on siis pelkällä oikeusprosessin vireilläololla hankkia taktisia etuja. Pyrkimyksenä voi myös olla sekoittaa, jumittaa ja hidastaa jutun käsittelyä siten, että vastapuoli luopuu asiastaan. SLAPP-kanteita voi olla vaikea tunnistaa, koska juttujen motiiveja ei ilmaista haastehakemuksessa, eikä SLAPP-kanteita Suomessa tuomioistuimissa tilastoida. Ne saatetaan pyrkiä naamioimaan esimerkiksi vahingonkorvausoikeudellisiksi kanteiksi.[5]

SLAPP-lainsäädäntöä on etenkin Yhdysvalloissa. Yhdysvaltalaisen lainsäädännön voi katsoa olleen ainakin osittain EU:n SLAPP-direktiivin esikuvana.[6] Yhdysvalloissa eri osavaltioiden SLAPP-lainsäädäntö eroaa toisistaan, mutta SLAPP-menettelyissä voidaan tunnistaa tietyt erityispiireet. SLAPP-menettelyllä pyritään ensi sijassa estämään kanteilla tavoiteltu hyöty, eli (pitkän) oikeuskäsittelyn aloittaminen ja kulujen kerryttäminen. SLAPP-kanteiden haittojen ehkäisyssä ja vähentämisessä on korostettu SLAPP-kanteiden varhaisen hylkäämisen tärkeyttä. Koska kanteita voi olla vaikea torjua heti suoralta kädeltä, niiden tunnistamiseen ja hylkäämiseen on pyritty luomaan

[5] Canan, Penelope – Pring, George W.: Strategic Lawsuits against Public Participation. Social Problems, Vol. 35, Issue 5 (1988) s. 507. Tollefson Chris: Strategic Lawsuits against Public Participation: Developing a Canadian Response. The Canadian Bar Review. Vol 73, 1994 s. 206–208. Perillo, Joseph M.: Abuse of rights: A pervasive legal concept. Pacific Law Journal, osa 27, nro. 1, 1995, s. 69.

[6] Ks. esim. Euroopan parlamentin päätöslauselma 11. marraskuuta 2021 demokratian, tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden vahvistamisesta EU:ssa: yksityis- ja rikosoikeudellisten keinojen aiheeton käyttö toimittajien, kansalaisjärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan vaientamiseksi (2021/2036(INI) (2022/C 205/01).
Päätöslauselman 21. kohdassa todetaan, että Euroopan parlamentti pitää valitettavana, ettei yksikään jäsenvaltio ole tähän mennessä hyväksynyt SLAPP-kanteilta suojaavaa kohdennettua lainsäädäntöä; panee kuitenkin merkille, että SLAPP-kanteiden vastaista lainsäädäntöä on kehitetty erityisen pitkälle Yhdysvaltojen joissakin osavaltioissa sekä Kanadassa ja Australiassa; kannustaa komissiota analysoimaan EU:n ulkopuolella tällä hetkellä sovellettavia SLAPP-kanteiden vastaisia parhaita käytäntöjä, jotka voisivat tarjota tärkeän inspiraation lähteen asiaa koskeville unionin lainsäädäntö- ja muille toimenpiteille; pitää tärkeänä unionin yhteistä lähestymistapaa, jossa sitoudutaan kaikkein kunnianhimoisimpaan voimassa olevaan lainsäädäntöön ja parhaisiin käytäntöihin, joilla hillittäisiin SLAPP-kanteiden käyttöä unionissa.

nopeutettuja menettelyjä. SLAPP-kanteen kohteeksi joutunut voi yleensä esittää nimenomaisen vaatimuksen erityismenettelystä.[7]

Esimerkiksi Kalifornian osavaltion SLAPP-menettelyssä vastaaja voi pakottaa kantajan esittämään selvitystä kanteensa perusteista. Ulkomaisten SLAPP-menettelyjen ajatus on käsittääkseni se, että vastaaja voi pakottaa kantajan esittämään näyttöä vaatimuksensa tueksi jo valmistelussa. Näin estetään se, ettei pelkästään pintapuolisesti pätevältä vaikuttava, mutta tosiasiassa heikko kanne pääse aikaa vievään pääkäsittelyyn.

2.2 Ehdotettu menettely

Hallituksen esityksessä todetaan, että Suomen kansallinen prosessilainsäädäntö sisältää entuudestaan keinoja, joilla häirintäkanteisiin voidaan puuttua. Nähdäkseni kritiikille altis on toteamus, jonka mukaan 7 artiklan edellyttämän nopeutetun menettelyn osalta oikeudenkäymiskaaren (OK) 5:6.2 ja 24:8.3[8] täyttävät vaatimuksen siitä, että perusteeton kanne tulee hylätä nopeutetussa menettelyssä.[9] Lakiehdotuksen 5 §:ssä kanteen hylkääminen varhaisessa vaiheessa yhdistetään OK 5:6.2:iin.[10] Lakiehdotuksen 4 §:ssä säädetään, että tuomioistuimen on ratkaistava vaatimus ilman aiheetonta viivytystä. Ehdotettu 4 § vastaa lähinnä muiden lakien yleisiä joutuisuuspykäliä.[11] Lainsäädäntö ei siis varsinaisesti luo mitään uutta prosessuaalista erityismenettelyä, vaan viittaa yleisesti siviilioikeudellisissa oikeudenkäynneissä noudatettavaan säännökseen, jonka mukaan selvästi perusteeton kanne on hylättävä. Näkemykseni on, että OK 5:6.2 ei varsinaisesti ole erityismenettely siinä merkityksessä kuin direktiivin esikuvana olleissa muiden maiden SLAPP-laeissa yleensä tarkoitetaan.

Kalifornian SLAPP-lain alussa määritellään lain tarkoitus (California code of civil procedure 425.16), joka on estää kanteita, joita nostetaan tarkoituksessa vaientaa sanavapauttaan ja vetoomusoikeuttaan käyttäviä.[12] Käsitykseni mukaan Kalifornian siviiliprosessilaki sisältää oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n 2 momentin kaltaisen menettelyn, josta käytetään nimeä motion to strike.[13] Tämän lisäksi Kalifornian laki

---

[7] Ks. esim. Yhdysvaltalaisia SLAPP-lakeja käsittelevä sivusto https://www.ifs.org/anti-slapp-report/#The-Structure-of : An anti-SLAPP motion typically triggers a two-step process, with the first step borne by the movant and the second step borne by the plaintiff. If the movant satisfies the burden of establishing that the speech is covered by the jurisdiction's anti-SLAPP statute, then the burden of proof shifts to the plaintiff. At this point, the plaintiff must demonstrate that the claim is meritorious – that is, that the claim is well-grounded enough that it might prevail at trial.

[8] Kun asia ratkaistaan toimittamatta pääkäsittelyä tai valmistelun istuntoa, tuomio annetaan viivytyksettä tuomioistuimen kansliassa.

[9] HE 170/2025 s. 8.

[10] 5 §: Vastaajalla on oikeus vaatia, että tuomioistuin hylkää häntä kohtaan esitetyn kanteen tai sen osan valmistelun aikana oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuna tavalla selvästi perusteettomana.
Tuomioistuimen on kuultava kantajaa käsitellessään 1 momentissa tarkoitettua vaatimusta, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta sen arvioimiseksi, onko kanne tai sen osa selvästi perusteeton.

[11] Esim. laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 14b §.

[12] 425.16 (a) The Legislature finds and declares that there has been a disturbing increase in lawsuits brought primarily to chill the valid exercise of the constitutional rights of freedom of speech and petition for the redress of grievances. The Legislature finds and declares that it is in the public interest to encourage continued participation in matters of public significance, and that this participation should not be chilled through abuse of the judicial process. To this end, this section shall be construed broadly.

[13] Kalifornian siviiliprosessilaki 436 §: The court may, upon a motion made pursuant to Section 435, or at any time in its discretion, and upon terms it deems proper:
(a) Strike out any irrelevant, false, or improper matter inserted in any pleading.

tuntee erillisen SLAPP-menettelyn (special motion to strike). Jos kanne perustuu vastaajan toimintaan, joka liittyy mainitun liittovaltion tai osavaltion perustuslaissa turvatun sananvapauden tai vetoomusoikeuden (right to petition) käyttöön julkisesta asiasta/keskustelusta (public issue), vastaaja voi vaatia erityistä hylkäämismenettelyä (special motion to strike). *Kantajan tulee tällöin osoittaa olevan todennäköistä, että hän voittaa kanteensa.* Tuomioistuin huomioi kirjelmät (pleadings) sekä todistajilta valaehtoisen todistuksen perusteella saadut kirjalliset kertomukset (affidavit).[14] Mikäli kantaja ei pysty esittämään vaadittua näyttöä, kanne hylätään. Mikäli tuomioistuin katsoo, että kanteella on menestymisen mahdollisuus ja kantaja voittaa SLAPP-menettelyn, kanteen käsittelyä jatkettaessa edellä mainittua seikkaa ei kuitenkaan voida hyödyntää näyttönä, eikä se vaikuta jutun myöhempään näyttötaakkaan.[15]

2.3 Näytön vastaanottaminen nopeutetussa menettelyssä

Koska tuomioistuin voi OK 5:6.2:n nojalla vain rajoitetusti ottaa kantaa näyttökysymyksiin, mahdollisuus torjua SLAPP-kanteita yksin sen nojalla on rajallinen.

OK 5:6.2:n mukaan tuomioistuimen on hylättävä kanne tuomiolla siltä osin kuin se on selvästi perusteeton. Perusteettomuudella tarkoitetaan sitä, että vaatimus ei perustu lakiin ja että ilmoitetusta perusteesta ei voi seurata pyydettyä seuraamusta. Lisäksi perusteettomuudella tarkoitetaan sitä, että vaatimuksen perusteet eivät vastaa yleisesti tiedossa olevia seikkoja.[16] Selvän perusteettomuuden piiriä on myös luonnehdittu siten, että oikeustosiseikoiksi esitetyistä faktoista ei voi seurata sitä, mitä kantaja haastehakemuksessa vaatii. Kanteen aineellisoikeudellinen puute ei voi korjautua. Sen sijaan näyttökysymykseen ja kantajan esittämien oikeustosiseikkojen paikkansapitävyyteen (esim. KKO 2005:72 kohta 3, KKO 1997:60 ja KKO 1998:86) ei OK 5:6.2:n näkökulmasta kiinnitetä huomiota muutoin kuin sikäli, että kanteen ”selvä perusteettomuus” on käsillä, jos faktat ovat *notorisesti epätosia tai ilmeisen mahdottomia*.[17] Notorisuudella tarkoitetaan yleensä OK 17:5.1:ssä tarkoitettua yleisesti tunnettua seikkaa, josta näyttö ei ole tarpeen.

Nähdäkseni OK 5:6.2:n ongelma on, että se mahdollistaa rajallisesti jutun näytöllisen puolen arvioinnin. SLAPP-kanteiden kontekstissa pääongelmana tuskin ovat notorisesti epätosiin seikkoihin perustuvat tai ilmeisen mahdottomat kanteet. Sen sijaan ongelman

(b) Strike out all or any part of any pleading not drawn or filed in conformity with the laws of this state, a court rule, or an order of the court.

[14] (b) (1) A cause of action against a person arising from any act of that person in furtherance of the person’s right of petition or free speech under the United States Constitution or the California Constitution in connection with a public issue shall be subject to a special motion to strike, unless the court determines that the plaintiff has established that there is a probability that the plaintiff will prevail on the claim.
(2) In making its determination, the court shall consider the pleadings, and supporting and opposing affidavits stating the facts upon which the liability or defense is based.

[15] (3) If the court determines that the plaintiff has established a probability that he or she will prevail on the claim, neither that determination nor the fact of that determination shall be admissible in evidence at any later stage of the case, or in any subsequent action, and no burden of proof or degree of proof otherwise applicable shall be affected by that determination in any later stage of the case or in any subsequent proceeding.

[16] HE 15/1990 s. 54.

[17] Ks. esim. Lappalainen, Juha – Hupli, Tuomas: IX Oikeudenkäynti käräjäoikeudessa. 1. Siviilijutun käsittely. Teoksessa Prosessioikeus. Oikeuden perusteokset s. 985. Jokela, Antti: Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu. Oikeudenkäynti II. 2024 s. 450–452. Kuuliala – Linna – Saranpää: Siviiliprosessi II 2024 s. 347–352.

muodostavat kanteet, jotka muotoillaan sinänsä oikeudellisesti ensi katsomalta pätevään muotoon, mutta jotka ovat näytöllisesti heikkoja. Tällainen kanne saattaa pakottaa sen kohteeksi joutuneen tarpeettomaan oikeudenkäyntiin. On kyseenalaista, voiko näytöllisten seikkojen osalta yksinomaan OK 5:6.2 mukainen varsin suppea – pääasiassa notorisiin seikkoihin – kiinnittyvä näytönarviointi olla tehokas estämään SLAPP-kanteita.[18]

Hallituksen esityksessä päädytään käsitykseen, ettei direktiivin 11 artikla edellytä, että direktiivin käsitettä ”ilmeisen perusteeton” tulkitaan laajemmin kuin kansallisen lain ilmaisua ”selvästi perusteeton.”[19] SLAPP-direktiivin 11 artiklan sanamuodossa käytetään ilmaisua ”ilmeisen perusteeton.” Kuitenkin direktiivin johdanto-osan 37 kohdan mukaan ratkaisun tulee olla asiakysymystä (merits, eine Entscheidung in der Sache, sur le fond) koskeva, ja joka tehdään ”asianmukaisen tutkinnan päätteeksi.” Lisäksi direktiivissä säädetään näyttötaakasta, joten ajatuksena lienee ollut, että menettely koskee myös näyttökysymyksiä. Oikeuskysymysten osaltahan ei noudateta varsinaista näyttötaakkaa. Edellä mainitut seikat viitannevat laajempaan menettelyyn kuin mihin OK 5:6.2 antaa mahdollisuudet. Ulkomaisten SLAPP-menettelyjen ajatus on käsittääkseni se, että vastaaja voi pakottaa kantajan esittämään selvitystä vaatimuksensa tueksi jo valmistelussa ja näytöllisesti heikon kanteen eteneminen täysimittaiseen oikeudenkäyntiin voidaan estää. Ulkomaisissa SLAPP-laeissa on käsittääkseni tehty mahdolliseksi näytön arvioiminen ainakin jossain määrin.[20]

Hallituksen esityksessä todetaan:

> Sen nimenomainen säätäminen, että vastaajalla on oikeus esittää [kanteen hylkäämistä OK 5:6.2 nojalla], tarkoittaisi samalla sitä, että kantajan olisi mahdollisesti tarpeen perustella erikseen, miksi hänen kanteensa ei ole selvästi perusteeton. Tästä voisi aiheutua ylimääräisiä oikeudenkäyntikuluja, mutta toisaalta kysymyksen nostaminen esille jo varhaisessa vaiheessa olisi omiaan tehostamaan

[18] Hallituksen esityksessä todetaan (s. 25), että yleensä kanteissa, joissa herää kysymys siitä, olisiko kysymys julkiseen keskusteluun osallistumisen vastustamiseen perustuvasta asiasta, jolla on rajat ylittäviä vaikutuksia, kantajana lienevät lähinnä monikansalliset tai muutoin vakavaraiset yhtiöt.
Tältä osin voidaan pohtia, nostaisiko vakavarainen yhtiö, jolla on varaa hankkia juridista asiantuntemusta, kanteen, joka ei ylitä edes ”selvästi perusteeton” kynnystä?

[19] HE 170/2025 s. 12.

[20] Esim. Kalifornian siviiliprosessilaki 416 §:n b) kohdan 2 alakohta: “In making its determination, the court shall consider the pleadings and supporting and opposing affidavits stating the facts upon which the liability or defense is based.”
Texasin siviiliprosessilaki 26.005 §:n c) kohta: “The court may not dismiss a legal action under this section if the party bringing the legal action establishes by clear and specific evidence a prima facie case for each essential element of the claim in question.”
Louisianan siviiliprosessilaki 971 §: “A. (1) A cause of action against a person arising from any act of that person in furtherance of the person's right of petition or free speech under the United States or Louisiana Constitution in connection with a public issue shall be subject to a special motion to strike, unless the court determines that the plaintiff has *established a probability of success on the claim*. (2) In making its determination, the court shall consider the pleadings and supporting and opposing affidavits stating the facts upon which the liability or defense is based.”
Colorado Revised Statutes Annotated 13-20-1101: (3)(a) A cause of action against a person arising from any act of that person in furtherance of the person's right of petition or free speech under the United States constitution or the state constitution in connection with a public issue is subject to a special motion to dismiss unless the court determines that the plaintiff has established that there is *a reasonable likelihood* that the plaintiff will prevail on the claim. (b) In making its determination, the court shall consider the pleadings and supporting and opposing affidavits stating the facts upon which the liability or defense is based.

> oikeudenkäyntiä. Kanteen hylkääminen selvästi perusteettomana kantajan kannalta tarkoittaisi, ettei kantaja saisi asiaansa käsiteltyä täysimittaisessa oikeudenkäynnissä. Säännös koskisi vain sellaisia kanteita, jotka eivät perustu aitoon oikeussuojan tarpeeseen. Tällaisia kanteita ei tulisi lainkaan nostaa.[21]
>
> *Tarkoitus ei olisi, että asianosaiset esittäisivät tässä vaiheessa näyttöä vaatimuksen tueksi tai sitä vastaan. Kysymys olisi ennen kaikkea vaatimuksen oikeudellisesta perustelemisesta.* Kuten yleensäkin, tuomioistuin voisi nojata yleisesti tunnettuihin seikkoihin kuten luonnonlakeihin ja kausaalisääntöihin. Kysymys olisi valmistelussa tehtävästä ratkaisusta, eikä vaatimuksen ratkaisemisen siten tulisi edellyttää esimerkiksi henkilötodistelun vastaan ottamista. Jos asianosainen vaatisi saada perustella kantansa suullisesti, tapauskohtaisesti olisi ratkaistava, olisiko asiassa järjestettävä suullinen valmisteluistunto (kursivointi tässä).[22]

Käsitykseni mukaan jo voimassa olevan lainsäädännön perusteella ei olisi estettä sille, että vastaaja esittää oikeudenkäynnin valmistelussa väitteen, että kanne on OK 5:6.2 mukaisesti selvästi perusteeton. OK 5:6.2:n ajatus on kuitenkin, että kanne hylätään viran puolesta selvästi perusteettomana heti, eikä väitettä oikeastaan edes tarvita. Nykyäänkin kanne on myös haastehakemuksen antamisen jälkeen hylättävissä käsittelyn myöhemmässä vaiheessa, mikäli kanne osoittautuu selvästi perusteettomaksi (KKO 2017:76 kohta 13). Hallituksen esityksen mukaan kantajan tulisi perustella erikseen, miksi kanne ei ole selvästi perusteeton. Koska tämä tarkoittaa vain oikeudellisia perusteita eikä näyttöä, voidaan kysyä, eroaako se juurikaan nykyisestä OK 5:5 ja 5:6:n mukaisesta menettelystä. Nykyäänkin tuomioistuin voi periaatteessa jo ennen haasteen toimittamista viran puolesta pyytää kantajalta selvitystä, mikäli se epäilee, että kanne tulisi selvästi perusteettomana hylätä.[23]

Tuomioistuimelle ei ole perusteettomuuden selvittämiseksi lakiehdotuksen 5 §:ssä annettu esimerkiksi valtuuksia pyytää oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 §:n haastehakemuksen kriteerien ylimeneviä selvityksiä näytöstä, vaan puhutaan vain kuulemisesta. Lakiehdotuksen 11 §:n mukaan tuomioistuin voisi varata tilaisuuden tulla asiassa kuulluksi yhdistykselle tai muulle yhteisölle, jonka tarkoituksena on suojella tai edistää julkiseen keskusteluun osallistuvien henkilöiden oikeuksia. Herää kysymys, mikä merkitys tällaisen kuulemisen kautta saatavalla tiedolla voisi olla OK 5:6.2:n arvioinnissa.[24] Kuitenkin hallituksen esityksessä todetaan: ”*vaatimuksen määrän*

[21] HE 170/2025 s. 25.
[22] HE 170/2025 s. 37.
[23] Ks. Kuuliala – Linna – Saranpää: Siviiliprosessi II 2024 s. 350: ”[-] käräjäoikeuksien käytännössä on monissa tapauksissa varattu kantajalle tilaisuus tulla kuulluksi ennen kanteen hylkäämistä. Se tapahtuu haastehakemuksen täydennyskehotuksella, jossa käräjäoikeus selostaa kantajalle, miksi kanne vaikuttaa selvästi perusteettomalta.”
Koska kanne pitäisi OK 5:6.2 nojalla hylätä selvästi perusteettomana jo ennen kuin vastaajaa kuullaan (ks. HE 15/1990 s. 54–55), tässä suhteessa esityksen seuraava toteama on erikoinen: ”Kannetta tai sen osaa ei voisi tämän [5 §] pykälän nojalla vastaajan vaatimuksesta hylätä kantajaa kuulematta” (HE 170/2015 s. 37)
Mikäli kanne kuitenkin pitäisi pääsäännön mukaisesti hylätä OK 5:6.2 nojalla viran puolesta jo ennen kuin vastaajaa ylipäänsä kuullaan, ja käräjäoikeus yleensä kuulee kantajaa perusteettomuudesta jo ennen vastaajan kuulemista, mitä lisäarvoa lakiehdotuksen 5 § varsinaisesti tuo menettelyyn?
[24] SLAPP-direktiivin johdanto osan 35 kohta: ”Kyseisellä tuella olisi varmistettava, että tällaisten yhteisöjen erityisasiantuntemusta voidaan hyödyntää tällaisissa oikeudenkäynneissä sen arvioimiseksi tuomioistuimessa, onko

suhteettomuus tai *epäily kanteen perustumisesta pyrkimykseen vaientaa julkista keskustelua eivät olisi* sellaisia seikkoja,[25] jotka itsessään tekisivät kanteesta selvästi perusteettoman.[26] Tällaisissa tilanteissa sovellettavaksi tulisivat muut direktiivissä säädetyt suojakeinot." OK 5:6.2:n soveltamisala ei siis ilmeisesti olisi SLAPP-tilanteissa laajempi kuin tavanomaisessa riita-asian oikeudenkäynnissä, eikä esitetty menettely antaisi erityisiä välineitä SLAPP-kanteiden erityispiirteiden (direktiivin 4 artiklan 3) kohdan a) – d) alakohdat) huomioimiseen.

SLAPP-kanteiden erityispiirteet – toisin sanoen julkiseen keskusteluun osallistuminen ja yleistä mielenkiintoa koskeva asia – korostavat tarvetta menettelylle, jossa kanteen eteneminen täystutkintaiseen menettelyyn voidaan estää. SLAPP-kanteiden "chilling effect" toteutuu, vaikka kanne ei lopulta menestyisikään ja tähän kanteiden nostaminen perustuu. Lakiehdotuksen 5 § ei oikeastaan tarjoa parempaa suojaa kuin jo nykyinen OK 5:6.2 antaa. Tämä herättää epäilyksiä ehdotetun lakiehdotuksen 5 §:n menettelyn tehokkuudesta. Menettely voisi olla tehokkaampi, mikäli luotaisiin OK 5:6.2:n lisäksi vielä valmistelun loppupuolelle mahdollisuus hylätä kanne yksinkertaistetussa menettelyssä. Esimerkkejä yksinkertaistetuista menettelyistä ovat Englannin oikeuden tuntema summary judgement -menettely[27] ja Norjan lov om mekling og rettergang i sivile tvister 9 luvun 8 §:n menettely.

3. Direktiivin näyttötaakkasäännös

Kuten edellä todettiin, se, että lakiehdotuksen 5 §:n mukaisessa menettelyssä ei huomioida näyttöseikkoja, on johtanut myös siihen, ettei lakiehdotus sisällä mitään erillisiä toimenpiteitä direktiivin 12 artiklan todistustaakkasäännön toimeenpanemiseksi. Hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että OK 17:2 on direktiivin mukainen.[28] Käsitykseni mukaan edellä todettu ei kuitenkaan varsinaisesti vastaa SLAPP-menettelyn näyttötaakkasäännön ideaa. Koska SLAPP-menettely yleensä lähtee siitä, että vastaaja voi pakottaa kantajan esittämään näyttöä kanteensa tueksi, on näyttötaakkasääntö oleellinen. Nähdäkseni on erikoista, että lakiehdotuksessa suljetaan näyttöseikat pois nopeutetun menettelyn piiristä, vaikka direktiivi sisältää selvän SLAPP-menettelyä koskevan näyttötaakkaamääräyksen. Vaatimuksen oikeudellista perusteltavuutta ei liene yleensä katsottu näyttötaakkakysymykseksi.

4. Häirintäkannemaksu

asiassa kyse väärinkäytöstä tai *onko vaatimus ilmeisen perusteeton*. Tällainen tuki voisi käsittää esimerkiksi asian kannalta *merkityksellisen tiedon antamisen*, osallistumisen oikeudenkäynteihin vastaajan tukemiseksi tai muun kansallisessa lainsäädännössä säädetyn tuen muodon."

[25] vrt. SLAPP-direktiivin 4 artiklan 3 kohdan a–c alakohdat: Viitteitä [tarkoituksesta estää osallistumista julkiseen keskusteluun tai rangaista siitä] voivat olla esimerkiksi:
a) kanteen tai sen osan suhteeton, liiallinen tai kohtuuton luonne, mukaan luettuna riidan kohteen kohtuuttoman suuri arvo;
b) kantajan tai kantajaan yhteydessä olevien asianosaisten muut samankaltaisissa asioissa vireille panemat useat oikeudenkäynnit;
c) kantajan tai kantajan edustajien harjoittama pelottelu, häirintä tai uhkailu ennen oikeudenkäyntiä tai sen aikana sekä kantajan samankaltainen käyttäytyminen samankaltaisissa tai rinnakkaisissa tapauksissa;

[26] HE 170/2025 s. 25.

[27] Englannin Civil Procedure Rules 24 luku.

[28] HE 170/2025 s. 13.

Lakiehdotuksen 12 §:n mukaan kantaja, joka panee vireille 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetun oikeudenkäynnin, voidaan tuomita maksamaan vähintään 1 000 ja enintään 50 000 euron suuruinen häirintäkannemaksu. Häirintäkannemaksu voidaan tuomita riippumatta siitä, onko kanne hylätty 5 §:n nojalla tai onko kantaja määrätty asettamaan 6 §:ssä tarkoitettu vakuus. Häirintäkannemaksu voidaan tuomita, jos oikeudenkäynti kokonaisuutena arvioiden perustuu väärinkäyttöön 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetulla tavalla.[29]

Erilaisia sanktiomaksuja oikeudenkäynnin väärinkäytöstä löytyy monien valtioiden lainsäädännössä.[30] Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on hyväksynyt sen, että valitusoikeuden väärinkäytöstä voidaan sakottaa.[31] Rangaistus oikeudenkäynnin väärinkäytöstä oli aikoinaan myös kotimaan OK 29 luvussa[32], joka on kuitenkin kumottu.

Häirintäkannemaksua voidaan pitää kannatettavana keinona häirintäkanteiden rajoittamiseksi. Häirintäkannemaksun puutteena voidaan pitää sitä, että koska maksu määrätään vasta oikeudenkäynnin päätteeksi, kantaja saattaa tosiasiassa saavuttaa tavoitteensa – eli vastapuolen häiritsemisen tarpeettomalla oikeudenkäynnillä –, vaikka hänet lopulta määrättäisiin suorittamaan sanktiomaksu. Kuten lausuntopalautteessa tuotiin ilmi[33], kantajana voi toimia hyvinkin maksukykyinen monikansallinen yhtiö. Vastaava heikkous on myös oikeudenkäyntikulusanktioissa.

Hyvinkäällä 27.11.2025

Samuli Kulmala

Väitöskirjatutkija (Helsingin yliopisto), OTM, VT

Käräjätuomari, Itä-Uudenmaan käräjäoikeus

[29] HE 170/2025 s. 44.
[30] HE 170/2025 s. 27–29 on mainittu Ruotsin RB 9 luvun 1–3 § ja Ranskan siviiliprosessilain 32–1 artikla.
Muina esimerkkeinä voidaan mainita Norjan tuomioistuinlain (Lov om domstolene, LOV-1915-08-13-5) 202 §, Sveitsin siviiliprosessilain 128 artikla sekä Itävallan siviiliprosessilain 408 §. Saksalaisessa oikeudessa tunnetaan maksuseuraamus, joka määrätään oikeudenkäynnin viivästyttämisestä. Siitä säädetään tuomioistuinmaksulain (Gerichtskostengesetz) 38 §:ssä. Saksan perustuslakituomioistuimessa menettely on muutoin maksutonta, mutta mikäli valitus katsotaan väärinkäytöksi, tuomioistuin voi määrätä valittajalle enintään 2.600 euron suuruisen maksun (Gesetz über das Bundesverfassungsgericht 34 § [2]).
[31] Hirvelä, Päivi – Heikkilä, Satu: Ihmisoikeudet. Käsikirja EIT:n oikeuskäytäntöön. 2017 s. 366. Les Travaux du Midi v. Ranska 2.7.1991 nro 12275/86 ja P v. Ranska 14.7.1987 nro 10412/83.
[32] Luvun 1 §:n sanamuoto kuului: jos joku oikeudenkäymistä rohkenee wäärinkäyttää, ja wasten selkeitä perusteita ja parempata tietoansa kiukusta wetää jonkun Oikeuteen, sakoitettakoon Alioikeudessa kymmenestä kahteenkymmeneen talariin asti, waiwaisille yksinänsä, ja palkitkoon lisäksi oikeudenkäymisen kulut, haitan ja wahingon.
[33] HE 170/2025 s. 33.